PRZEMYSŁAW DĘBOWIAK* | INSTYTUT JĘZYKA POLSKIEGO POLSKIEJ AKADEMII NAUK, KRAKÓW

Pepitka i inne jej określenia w perspektywie wielojęzycznej[1]

pamięci Małgo

Słowa kluczowe: pepitka, etymologia, wzornictwo, włókiennictwo, Pepita de Oliva.

doi: http://dx.doi.org/10.31286/JP.99.2.5

1. Wstęp

W ostatnich latach jednym z najbardziej popularnych i lubianych deseni w modzie i szeroko rozumianym wzornictwie jest pepitka, czyli charakterystyczna, przekrzywiona, dwukolorowa kratka (por. rys. 1). Najczęściej występuje w tradycyjnej wersji czarno-białej, choć nie brak wariacji kolorystycznych na jej temat. Zdobi nie tylko odzież i obuwie, ale także biżuterię, galanterię, elementy zastawy stołowej, wszelkie tekstylia (obrusy, ściereczki, ręczniki, poszewki, zasłony, koce...), obicia mebli, tapety oraz rozmaite gadżety, od etui na telefon komórkowy po oploty kabli. Słowem – stała się symbolem nowoczesnego dizajnu, tak w przestrzeni publicznej, jak i prywatnej.

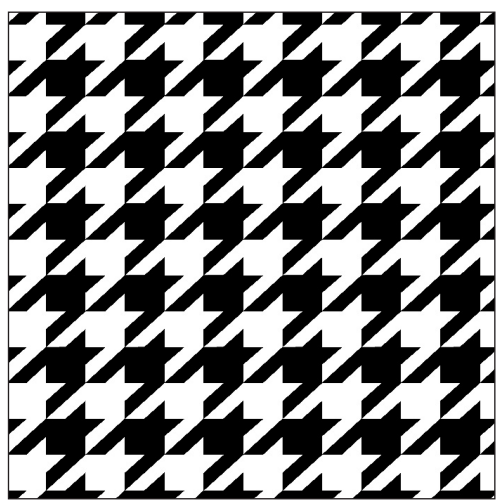

Rysunek 1.

Źródło: http://weclipart.com/houndstooth+clipart (dostęp: 28 maja 2018).

* przemyslaw.debowiak@ijp.pan.pl, ORCID: 0000-0002-6302-9391

1 Dziękuję Recenzentom za cenne uwagi, które przyczyniły się do uzupełnienia i udoskonalenia pierwotnej wersji artykułu.

Z technicznego punktu widzenia we włókiennictwie pepitkę otrzymuje się tradycyjnie z czterech wełnianych (tweedowych) włókien białych i tyluż wełnianych (tweedowych) włókien czarnych, których charakterystyczny skośny splot tworzy kwadraty o wyciągniętych rogach (por. Baugh 2012: 98–99). Nie wiadomo, czy owo przesunięcie wątku (przędzy ułożonej poziomo) wobec osnowy (przędzy ułożonej pionowo) było zamierzone; niektórzy sądzą, że jest to dzieło przypadku (por. Arystokreacja 2014). Wychodząc poza domenę dziewiarstwa – aby uzyskać wzór w pepitkę, stosuje się parkietaż wielokątów, które zwykle nawiązują do modelu wyjściowego, jednak mogą się też od niego różnić na przykład długością lub liczbą „odnóg" bazowej figury geometrycznej.

Pepitkę określa się w języku polskim również jako: *pepita*, *kurza stopka*, *psi ząb* oraz, potocznie, *kopnięta kratka*. Celem niniejszego artykułu jest ustalenie genezy tych nazw w kontekście terminologii używanej w innych językach europejskich, bowiem to z nich zostały przejęte polskie określenia (jako zapożyczenia właściwe lub strukturalne). Przed omówieniem poszczególnych nazw warto jednak zapoznać się z historią pepitki jako deseniu.

2. Krótka historia pepitki[2]

Oficjalnie historia pepitki sięga pierwszych stuleci przed naszą erą. Świadczy o tym utkany w podobny wzór tak zwany płaszcz z Gerum (od nazwy miejscowości Östra Gerum w szwedzkiej prowincji historycznej Västergötaland), który można obejrzeć w Muzeum Historii Szwecji. Przyjmuje się, że to najstarsze zachowane szwedzkie ubranie zostało wykonane pomiędzy 360 a 100 rokiem p.n.e.[3]

Dużo później, na przełomie XVIII i XIX wieku, wzór w jasno-ciemną przekrzywioną kratkę pojawił się na wełnianych ubraniach Szkotów z nizinnych terenów Lowlands. Miał on wówczas pełnić funkcję rozpoznawczą, swoją neutralną kolorystyką sygnalizując polityczną neutralność ubranego w ten deseń człowieka – w odróżnieniu od poszczególnych tartanów, to jest tkanin w wielobarwną szkocką kratę, będących wyznacznikami przynależności klanowej. Gwarantując względny spokój i bezpieczeństwo (neutralny wzór pozwalał unikać ewentualnych konfliktów), deseń miał rozprzestrzenić się wśród szkockiego pospólstwa, a ściślej – wśród pasterzy; używali oni tweedowych pledów w przekrzywioną kratkę do ochrony przed chłodem i wilgocią, a także do przenoszenia i okrywania jagniąt.

Wzór w przekrzywioną kratkę przenosił się stopniowo z odzieży ludności wiejskiej na ubrania wyższych klas społecznych Wielkiej Brytanii. Jednym z jego propagatorów był sir Walter Scott (1771–1832), szkocki powieściopisarz i poeta, który nosił tweedowe spodnie i marynarki w pepitkę. W epoce wiktoriańskiej i edwardiańskiej stroje w charakterystyczną kratkę należały do rzadkości; wprawdzie pod koniec XIX wieku nosili je przedstawiciele brytyjskiej burżuazji, ale deseń uchodził za ekscentryczny i spotykany był raczej wśród dandysów niż konserwatywnych mieszczan.

2 Historię pepitki przytaczam głównie za: Chung 2011; Bailey 2012; Pina 2012; Tymcziszyn-Walewskij 2012; Ciuchosza 2013; Tartangirl 2013; Cairati 2015; Lager 2015; Puślecka 2015.

3 Informacje na temat tego zabytku znajdują się na stronie internetowej Muzeum Historii Szwecji: http://historiska.se/upptack-historien/artikel/farganalys/ oraz http://historiska.se/upptack-historien/artikel/gerumsmanteln/ (dostęp: 16 czerwca 2018).

Za sprawą Edwarda VIII z dynastii Windsorów (1894–1972) pepitka zdobyła uznanie wyższych sfer brytyjskiego społeczeństwa i utorowała sobie drogę do świata męskiej mody. Kwestionujący konwencje rządzące męskimi ubiorami i mający upodobanie do ekscentrycznej garderoby ówczesny książę Walii pojawił się w 1934 roku na łamach czasopisma „Vogue" (w artykule *H.R.H. Started It* w numerze z 15 stycznia[4]) w stroju w tweedową kratkę, nawiązując do narodowych tradycji; niejednokrotnie pokazywał się też w kraciastych marynarkach publicznie. W świecie mody męskiej wzór ten rozpowszechnił również inny Brytyjczyk – Sherlock Holmes, którego ubierano w pepitkę w produkcjach amerykańskich wytwórni filmowych 20th Century Fox i Universal Pictures (lata 30.–40. XX w.).

W tym samym czasie, to jest w latach trzydziestych, pepitka trafiła na salony mody europejskiej i światowej za sprawą francuskiej projektantki mody Coco Chanel (1883–1971), która zaczęła stosować ją w swoich kreacjach, między innymi w modelu żakietu popularnie zwanego chanelką. Prawdopodobnie to dzięki Coco Chanel ów deseń upowszechnił się w tonacji czarno-białej, dominującej do dziś. Potem – jako wzór graficzny – rozsławił pepitkę Christian Dior (1905–1957), umieszczając ją w 1947 roku na opakowaniu swoich pierwszych perfum, *Miss Dior*, nazwanych tak na cześć jego siostry. W latach pięćdziesiątych pepitka była już bardzo modna. Regularnie ubierała się w nią między innymi brytyjska aktorka Audrey Hepburn, ikona popkultury lat sześćdziesiątych. Pochylona kratka stała się uniwersalnym symbolem graficznym, kojarzonym z kobiecą elegancją i luksusem.

W latach sześćdziesiątych amerykański projektant ubrań Geoffrey Beene (1927–2004) odświeżył popularny już wówczas wzór, tworząc kolekcję damskich zestawów *Country Squire* z nadrukami w pepitkę, którą postanowił pokolorować: jako pierwszy połączył czerń z innymi barwami. Deseń w pepitkę znalazł swoje stałe miejsce w kanonie światowego wzornictwa odzieżowego i zagościł na ubraniach najbardziej znanych marek odzieżowych, takich jak Louis Vuitton, Emporio Armani, Gucci, Alexander McQueen itd.

Tymczasem wzór w charakterystyczną kratkę stopniowo rozszerzał swoje zastosowanie. W 1959 roku francuski projektant obuwia Roger Vivier (1903–1998) stworzył dla domu mody Diora pantofle w pepitkę do chodzenia po domu. Niewiele później, w 1961 roku, francuska fabryka samochodów Renault wypuściła serię aut Renault Dauphine z obiciami siedzeń w biało-brązową pepitkę i ze skóry ekologicznej. Podobne rozwiązanie, choć w różnych wariantach kolorystycznych, zastosował amerykański producent samochodów Chevrolet w modelu Chevrolet Camaro pierwszej generacji pod koniec lat sześćdziesiątych. Z kolei w Australii pepitka zdobyła popularność dzięki sieci domów towarowych David Jones, która w 1967 roku, dokonując rebrandingu, umieściła deseń w kratkę w swoim logo.

W wyniku jego popularyzacji wzór w pepitkę w ostatnich latach trafił „pod strzechy", przez co stracił na swojej ekskluzywności. Nie umniejszyło to jednak jego wartości jako nietuzinkowego, wyrafinowanego deseniu łączącego tradycję z nowoczesnością, przeznaczonego dla osób odważnych, nieco ekscentrycznych, pragnących zwrócić na siebie uwagę ubiorem, gadżetami czy wystrojem swojego domu lub miejsca pracy. Sprawdza się w różnych kontekstach i stylach:

4 Angielski skrót H.R.H. oznacza tu *His Royal Highness* 'Jego Królewska Wysokość'.

od poważnego i eleganckiego przez codzienny i casualowy aż po zabawny, żartobliwy, puszczający do otoczenia porozumiewawcze oko.

3. Nazwy pepitki w językach Europy[5]

Mówiąc o nazwach pepitki w językach europejskich, najwygodniej przyjąć podejście semazjologiczne; można je wtedy podzielić na kilka grup ze względu na ich dosłowne znaczenie. Ponieważ ojczyzną współczesnej pepitki jest Wielka Brytania, zacznijmy od określeń występujących w języku angielskim.

3.1. 'psi ząb'

W języku angielskim najpowszechniejszą nazwą pepitki jest *houndstooth*, dosł. 'psi ząb' (ang. *hound* 'pies, ogar', *tooth* 'ząb'); określenie to występuje również w formie nieściągniętej *hound's tooth* i funkcjonuje jako przymiotnik. Po raz pierwszy odnotowano je w 1936 roku w amerykańskim słowniku języka angielskiego Merriam-Webster; zostało ukute w celach marketingowych – aby ułatwić wprowadzenie na rynek kraciastych deseniów, spopularyzowanych w tamtym czasie przez Edwarda VIII Windsora (Chung 2011: 9). Alternatywne angielskie określenie to *dogstooth*, względnie *dog's tooth* 'ts.' (ang. *dog* 'pies'). Nazwy te nawiązują do podobieństwa zaostrzonego, wyszczerbionego deseniu do psiego kła[6]. Co ciekawe, jeśli kratka na deseniu jest drobna, nazywa się ją *puppytooth*, dosł. 'ząb szczeniaka' (ang. *puppy* 'szczenię'); nazwę tę należy traktować jako innowację wprowadzoną już po rozpowszechnieniu pepitki[7].

Angielska nazwa pepitki została zapożyczona do innych języków, na przykład do duńskiego, rumuńskiego czy litewskiego, w których funkcjonuje określenie *houndstooth*. Z kolei w kilku innych językach odnajdujemy zapożyczenia strukturalne (kalki) tego terminu: włoskie *dente di cane* (wł. *dente* 'ząb', *cane* 'pies'), szwedzkie *hundtand*, norweskie *hundtann* (szw. norw. *hund* 'pies', szw. *tand*, norw. *tann* 'ząb'), rosyjskie *зуб собаки* [*zub sobaki*] i *собачий клык* [*sobaczij kłyk*], ukraińskie *зуб собаки* [*zub sobaky*] (ros. ukr. *зуб* [*zub*] 'ząb', *собака* [*sobaka*] 'pies', ros. *клык* [*kłyk*] 'kieł') oraz polskie *psi ząb*. Również w języku litewskim ukuto kalkę angielskiego *houndstooth* – z tą różnicą, że w liczbie mnogiej: *skaliko dantys* 'zęby ogara' (lit. *skalikas* 'ogar', *dantis* 'ząb')[8].

5 Jeżeli nie wskazano inaczej, informacje dotyczące nazw pepitki w poszczególnych językach zaczerpnięte zostały od rodzimych użytkowników tych języków oraz z Internetu (za co biorę pełną odpowiedzialność). Internet okazał się w tym wypadku cennym źródłem, ponieważ omawiany deseń zyskał popularność na tak szeroką skalę dopiero w ostatnich latach i jego nazwy figurują w słownikach rzadko lub wcale w nich nie występują.

6 Inna teoria mówi, że nazwa 'psi ząb' miałaby się wziąć od podobieństwa kształtu pepitki do wydłużonej, szarpanej rany, jaką zostawia ugryzienie psa o ostrych zębach. Hipoteza ta wydaje mi się jednak mniej przekonująca niż wyjaśnienie, które przytaczam w głównym tekście artykułu.

7 Por. Dictionary s.v. *hound's-tooth*; OED s.v. *houndstooth*. Żaden z tych słowników nie notuje form *dogstooth* i *puppytooth*.

8 Włoskie określenie *dente di cane* figuruje w słowniku (NDM s.v.) jako nazwa: (1) dłuta do ciosania marmuru; (2) rośliny *Erythronium dens-canis* L. – 'psiząb liliowy'; (3) skorupiaka *Balanus tintinnabulum* – gatunek pąkla. Brak natomiast odniesienia do wzornictwa.
Szwedzkie *hundtand* notowane jest w słowniku (SAOB s.v.) w znaczeniu konkretnym 'psi ząb', a także m.in. jako nazwa rośliny *Cynodon dens-canis* L. – 'psiząb liliowy'. Tu również brak odniesienia do wzornictwa.
W ogóle nie występują w słownikach przytoczone określenia: rumuńskie (DEX), duńskie (DDO), norweskie (Ordboka – ani w bokmål, ani w nynorsk), rosyjskie (Gramota), ukraińskie (SUM) i litewskie (LKŽ). O litewskich nazwach pepitki pisze

3.2. ‘ślad ptaka’

Do tej grupy należy szereg nazw biorących się z podobieństwa pepitki do śladu zostawianego przez nogę ptaka hodowlanego.

3.2.1. ‘kurza stopa’

We Francji, gdzie pepitka zrobiła karierę za sprawą Coco Chanel, deseń określono mianem *pied de poule* (też w pisowni *pied-de-poule*), dosł. ‘kurza stopa’ (fr. *pied* ‘stopa’, *poule* ‘kura’); po raz pierwszy odnotowano je w 1909 roku w numerze magazynu „La Mode Illustrée” z 28 marca. Przekrzywiona kratka miałaby przypominać swoim kształtem ślad zostawiony przez kurzą stopę o rozczapierzonych palcach[9]. Wedle innej, mniej rozpowszechnionej hipotezy, nazwa ‘kurza stopa’ nawiązywałaby do faktury łuskowatej skóry kurzej łapy (Mendicini 1996: 233).

Francuskie określenie trafiło do różnych języków, tak jak wiele innych wyrazów związanych z modą. Wśród zapożyczeń właściwych należy wymienić: duńskie, holenderskie i portugalskie *pied-de-poule*, rosyjskie *пье дe пуль* [*pje de pul*] (od 1977 r.), ukraińskie *п'є-дe-пуль* [*pje-de-pul*], a także – co może się wydać zaskakujące – angielskie i włoskie *pied-de-poule* (we Włoszech od 1939 r.); obecność zapożyczeń w języku ojczyzny pepitki oraz języku kraju słynącego z mody dobitnie świadczy o popularności, jaką deseń zyskał we Francji[10].

W językach europejskich odnajdziemy też wiele kalk francuskiego terminu: portugalskie *pata de galinha* (port. *pata* ‘łapa’, *galinha* ‘kura’), węgierskie *tyúkláb* (węg. *tyúk* ‘kura’, *láb* ‘noga’), litewskie *vištos kojelė* (lit. *višta* ‘kura’, *kojelė* ‘nóżka, łapka’) i wreszcie polskie *kurza stopka*. Jak widać, w polszczyźnie i litewszczyźnie przełożono termin francuski jako formę deminutywną[11].

3.2.2. ‘kogucia stopa’

Tak jak w angielszczyźnie nadano oddzielną nazwę drobnej pepitce (*puppytooth*), tak w języku francuskim ukuto termin nazywający wzór w pepitkę w nadprzeciętnie dużym rozmiarze – *pied de coq* (też: *pied-de-coq*, od 1952 r.), dosł. ‘kogucia stopa’ (fr. *coq* ‘kogut’). Nazwę tę odnajdujemy jako zapożyczenie właściwe w kilku językach: holenderskim (*pied-de-coq*), rosyjskim (*пье дe кок* [*pje de kok*], od 1993 r.) i ukraińskim (*п'є-дe-кок* [*pje-de-kok*]). W większej liczbie języków europejskich owo określenie zachowało się jako kalka, por.: katalońskie *pota de gall*, hiszpańskie *pata de gallo*, portugalskie *pata de galo* (kat. *pota*, hiszp. port. *pata* ‘łapa’, kat. *gall*, hiszp. *gallo*, port. *galo* ‘kogut’), holenderskie *hanenvoet* (hol. *haan* ‘kogut’, *voet* ‘stopa’),

jednak Kaškienė Danguolė w artykule *„Skaliko dantys”: dinamiškas ir kontrastingas ornamentas* (http://www.manonamai.lt/dizainas/spalvos/skaliko-dantys-dinamiskas-ir-kontrastingas-ornamentas.d?id=70490402, dostęp: 17 czerwca 2018). Polskie określenie *psi ząb* występuje w WSJP PAN w omawianym tu znaczeniu (‘ozdobny wzór na tkaninach w formie charakterystycznej bardzo drobnej dwukolorowej skośnej kratki’, WSJP PAN s.v.), ale nie notuje go SJP PWN.

9 Określenie *pied de poule* istniało we francuszczyźnie już wcześniej (od 1847 r.) jako nazwa roślin: *Cynodon dactylon* L. – ‘cynodon palczasty’ oraz *Ranunculus repens* L. – ‘jaskier rozłogowy’. Por. TLFi s.v. *pied*(-)*de*(-)*poule*.

10 Por. Woorden s.v. *pied de poule*; Infopédia s.v. *pied-de-poule*; ISGRJa s.v. *пье-дe-пуль* (ale Gramota: ø); NDM s.v. *pied-de-poule*. Nie notują tego określenia słowniki języków: duńskiego (DDO), ukraińskiego (SUM) i angielskiego (Dictionary; OED).

11 Określenie *kurza stopka* notowane jest w słownikach języka polskiego: SJP PWN s.v. (‘tkanina o wzorze przypominającym ślady kurzej stopy’) i WSJP PAN s.v. (definicja taka sama, jak w haśle *psi ząb*, por. przypis 8). Pozostałe przytoczone tu nazwy nie występują w słownikach (Infopédia; MEN; LKŽ).

litewskie *gaidžio pėda* lub *gaidžio pėdele* (lit. *gaidys* ‘kogut’, *pėda* ‘stopa’, *pėdele* ‘stópka’), a także czeskie *kohoutí stopa* i słowackie *kohútia stopa* (czes. *kohout*, słc. *kohút* ‘kogut’)[12].

3.2.3. ‘ślad koguta’

W Niemczech prawdopodobnie zainspirowano się francuską nazwą pepitki, oddano ją jednak nieco inaczej – jako *Hahnentritt*, dosł. ‘koguci ślad’ (niem. *Hahn* ‘kogut’, *Tritt* ‘krok, ślad’). W przekładzie terminu francuskiego wyraz ‘stopa’ (niem. *Fuß*) zastąpiono wyrazem ‘ślad’ (niem. *Tritt*) być może w celu uniknięcia homonimii z istniejącym już wcześniej niemieckim rzeczownikiem *Hahnenfuß* – nazwą rośliny *Ranunculus* L., czyli jaskra.

Jako kalki z niemieckiego należy potraktować określenia pepitki w językach: słoweńskim – *petelinji korak* (słw. *petelin* ‘kogut’, *korak* ‘krok’), rosyjskim – *петушиный след* [*pietuszynyj sled*] (ros. *петух* [*pietuch*] ‘kogut’, *след* [*sled*] ‘ślad’) oraz fińskim – *kukonaskel* (fiń. *kukon* ‘kogut’, *askel* ‘krok, ślad’)[13].

3.2.4. ‘gęsia stopka’

W języku rosyjskim, być może na wzór nazwy francuskiej, powstała nazwa *гусиная лапка* [*gusinaja łapka*] ‘gęsia stopka’ (także w liczbie mnogiej: *гусиные лапки* [*gusinyje łapki*]), która została oddana jako kalka w białoruskim *гусіныя лапкі* [*husinyja łapki*] i ukraińskim *гусяча лапка* [*husiacza łapka*] (l. poj.) / *гусячі лапки* [*husiaczi łapky*] (l. mn.) (ros. *гусиный* [*gusinyj*], brus. *гусіны* [*husiny*], ukr. *гусячий* [*husiaczyj*] przym. ‘gęsi’, ros. brus. ukr. *лапка* [*łapka*] ‘stopka, łapka’). Co ciekawe, ślady gęsi różnią się od śladów zostawianych przez kurowate, raczej nie przypominając deseniu w pepitkę, gdyż gęsi to ptaki wodne i ich stopy charakteryzują się obecnością międzypalcowych błon pławnych. Mogło tu dojść do pomieszania dwóch różnych francuskich określeń, które w języku rosyjskim mają jeden odpowiednik: ros. *гусиные лапки* [*gusinyje łapki*] to zarówno fr. *pied de poule* ‘pepitka’, jak i fr. *pattes d’oie* ‘zmarszczki koło oczu – kurze łapki’ (dosł. ‘gęsie łapki’)[14]. Niemniej jeśli przyjąć jako słuszne wytłumaczenie Giorgia Mendiciniego (por. podrozdział 3.2.1), nazwa ‘gęsia stopka’ mogłaby również nawiązywać do faktury łuskowatej skóry gęsiej łapy.

12 Por. TLFi s.v. *pied*; ISGRJa s.v. *пье де кок*, s.v. *пье-де-пуль* (ale Gramota: ø); SS s.v. *stopa*.
Słownik języka holenderskiego nie notuje formy *pied-de-coq*, a wyraz *hanenvoet* (Woorden s.v.) notowany jest tylko jako nazwa gatunków roślin: (1) *Echinochloa crus-galli* L. – ‘chwastnica jednostronna’ (po polsku zwyczajowo też *kurze proso*); (2) *Ranunculus* L. – ‘jaskier’.
Słownik języka katalońskiego (Diccionari s.v. *pota*) notuje *pota de gall* tylko w znaczeniu ‘kurza łapka (zmarszczka)’.
Pozostałe przytoczone tu określenia nie występują w słownikach (SUM; Infopédia; LKŽ; SSJČ).

13 Por. DWDS s.v. *Hahnentritt*, s.v. *Hahnenfuß*; IS s.v. *kukonaskel*; słowniki języków słoweńskiego (Fran) oraz rosyjskiego (Gramota) nie notują przytoczonych określeń.

14 Ponadto wszystkie wschodniosłowiańskie określenia w liczbie pojedynczej (ros. *гусиная лапка* [*gusinaja łapka*], brus. *гусіныя лапка* [*husinyja łapka*], ukr. *гусяча лапка* [*husiacza łapka*]) to nazwy rośliny *Potentilla anserina* L. – ‘pięciornik gęsi’, a w liczbie mnogiej – (1) pieczonych ciastek z twarogiem przypominających kształtem gęsie stopy oraz (2) zmarszczek koło oczu – kurzych łapek. Ros. *Гусиные лапки* [*Gusinyje łapki*] to także nazwa handlowa karmelków.
Skonsultowane słowniki notują przytoczone określenia w wybranych znaczeniach: rosyjski tylko w l. mn. jako ‘kurze łapki (zmarszczki)’ (Gramota s.v. *лапка*, s.v. *гусиный*), a białoruski i ukraiński tylko w l. poj. jako termin botaniczny – ‘pięciornik gęsi’ (Slounik s.v. *лапка*, s.v. *гусіная*; SUM s.v. *лапка*).

3.3. ‘połamana kratka’

Do tej grupy należy garstka nazw w językach słowiańskich: rosyjska *ломаная клетка* [*łomanaja kletka*] i – najpewniej kalka – ukraińska *ламана клітина* [*łamana klityna*] (ros. *ломаный* [*łomanyj*], ukr. *ламаний* [*łamanyj*] ‘połamany, zgięty’, ros. *клетка* [*kletka*], ukr. *клітина* [*klityna*] ‘klatka, komórka, kratka’), a także polska nieformalna *kopnięta kratka*, o charakterze żartobliwym. Wszystkie one nawiązują do wrażenia pochylonej, wygiętej kraty (względem regularnego potencjalnego wzoru wyjściowego), jakie sprawia na odbiorcy deseń w pepitkę[15].

3.4. ‘pepita, pepitka’

Najbardziej rozpowszechnioną w polszczyźnie nazwą omawianego deseniu jest *pepitka*. Niektórzy błędnie przekształcają *pepitkę* na następujące formy:

– *petitka*, kojarząc ją z francuskim przymiotnikiem *petit* ‘mały’,

– *pipetka*, utożsamiając ją z rzeczownikiem *pipeta*, *pipetka* ‘szklana rurka do odmierzania płynów kroplami’, z franc. *pipette* ‘ts.’ (por. WFP s.v. *pipetka*),

– *pepinka*, łącząc ją z nazwą glogierówki (odmiany jabłoni): *pepinka litewska*, z niem. *Litauer Pepping*, lit. *Lietuvos pepinas*[16].

Formę *pepitka* poświadczono po raz pierwszy w 1905 roku w jednym z ogłoszeń zamieszczonych w 238 numerze dziennika „Czas” („Czas” 1905: 4)[17]. Jest to zdrobnienie od *pepita*, określenia odnotowanego w tym znaczeniu w 1857 roku we lwowskiej prasie w ogłoszeniu o wyprzedaży wyrobów płóciennych jednego z wiedeńskich domów handlowych, który zawitał ze swoimi towarami do wschodniej Galicji[18]. SJP PWN przytacza też pochodny przymiotnik *pepitkowy*[19], choć jego frekwencja nie jest duża – częściej używa się w tej funkcji wyrażenia *w pepitkę*; zgodnie z danymi z NKJP (wyszukiwarka Pelcra, cały podkorpus) przymiotnik

15 Żaden ze skonsultowanych słowników (Gramota; SUM; SJP PWN; WSJP PAN) nie notuje tych określeń.

16 Por. https://lt.wikipedia.org/wiki/Lietuvos_pepinas (dostęp: 11 lipca 2018).

17 „Hala licytacyjna [...]. W sobotę d. 21 października 1905 r. o godz. 9 rano i w dniach następnych będą sprzedane: [...] Ubrania gotowe męskie, fraki, paltoty, ułanki, materye szewiotowe, kamgarnowe, kortowe, p e p i t k i, podszewki i materye na kamizelki” (pisownia oryginalna, wyróżnienie moje). Daty pierwszych poświadczeń polskich wyrazów podaję na podstawie kwerendy dokonanej w witrynach: Polona, NFJP oraz Google Książki.

18 Ogłoszenie ukazało się w kilku czerwcowych wydaniach „Przyjaciela Domowego” (nr 23, 24, 25) oraz „Dziennika Literackiego” (nr 66, 67, 69 i 70).
W „Przyjacielu Domowym” (1857: 188, 199, 211) czytamy: „Doniesienie jarmarkowe. Dóm handlowy J. Schotten w Wiedniu, sprowadził na jarmark lwowski wielki zapas najrozmaitszych towarów lnianych. [...] Oprócz tego są płótna po 2 i 2½ łokcie szerokie na prześcieradła bez szwów, chustki batystowe, kołdry wełniane i wszelkie inne przedmioty tkane, jakoteż rozmaitej gatunkowości pończochy i szkarpetki wyrobu saskiego, lniane P e p i t a sukienki i koszule męzkie białe od 1 złr. 20 kr. i wyżej” (pisownia oryginalna, wyróżnienie moje).
W „Dzienniku Literackim” (1857: 621, 632, 655, 666) ogłoszenie brzmi nieco inaczej: „Uwiadomienie jarmarkowe! Wielki wybór towarów płóciennych sprzedaje się po nadzwyczajnie nizkich cenach. [...] Prócz tego znajdują się w składzie: lniane p e p i t a suknie: od 2 złr. i wyżej”; poniżej zamieszczono je również w wersji niemieckojęzycznej: „Markt Anzeige. Eine grosse Auswahl aller Gattungen Leinwandwaaren zu verkaufen zu staunend billigen Preisen. [...] Fernen befinden sich in meinem Waarenlager Leinen-P e p i t a-Kleider zu 2 fl. und höher” (pisownia oryginalna, wyróżnienia moje). Nieodmienność i pozycja polskiego wyrazu *pepita* w syntagmie nominalnej sugerują przekład tekstu z języka niemieckiego.

19 Przymiotnik *pepitowy* notowany jest w tekście *Szwento pojednania* autorstwa Grzegorza Postanweisunga, opublikowanym w dwutygodniku humorystycznym „Śmigus” w numerze 12 z 15 czerwca 1904 r. (s. 3): „Z szczelnicy zaprosił fszyski pan Aszkenazy, ktury był ubrany w p e p i t o w y szpendirhozy, do kawiarni merykański, gdzie był dalszy ciąg szampańskiego trombienia” (pisownia oryginalna, wyróżnienie moje).

pepitkowy występuje 5 razy, a wyrażenie *w pepitkę* – 56. Co ciekawe, nazwa deseniu w polszczyźnie notowana jest dużo wcześniej niż jego określenia w języku angielskim i francuskim[20].

Wyraz *pepita* pochodzi od imienia, pod jakim znana była pewna XIX-wieczna hiszpańska tancerka, która spędziła dużą część życia poza Półwyspem Iberyjskim, prezentując kaczuczę i inne andaluzyjskie tańce w strojach w czarno-białe kraciaste wzory. Nazywała się Josefa Durán y Ortega (1830, Malaga – 1871, Turyn) i zasłynęła występami w Europie, szczególnie w Niemczech i Austro-Węgrzech[21], jako Josefa de la Oliva lub – pieszczotliwie – Pepita de Oliva[22]. Hiszpańskie imię *Pepita* to formalnie zdrobnienie od *Pepa*, co z kolei jest hipokorystykum od imienia *Josefa*, odpowiednika polskiej *Józefy*. *Pepita* odpowiadałaby więc polskim spieszczeniom *Józia* lub *Ziuta*[23].

Imieniem sławnej tancerki zaczęto określać charakterystyczny wzór z jej kreacji scenicznych, początkowo zapewne w języku niemieckim (niem. *Pepita* poświadczono w tym znaczeniu w latach 50. XIX w.), skąd nazwa rozprzestrzeniła się po całej monarchii austro-węgierskiej, zachowując się w językach używanych na jej obszarze, między innymi w: węgierskim (*pepita*), rumuńskim (*pepit* i *pepita*), słoweńskim (*pepita*), chorwackim (*pepita*), dialektach serbskich z Banatu (dzisiejsza północno-wschodnia Serbia, *nenuma* [*pepita*] i *nenumo* [*pepito*]), dolnołużyckim (*pepita*), czeskim (*pepita* i *pepito*, przym. *pepitový*), słowackim (*pepita* i *pepito*, przym. *pepitový*) i wreszcie w polskim[24]. Z niemieckiego wyraz *Pepita* przeszedł później także do języka ukraińskiego (*Пепіта* [*Pepita*]) i rosyjskiego (*nenuma* [*pepita*])[25].

Z kolei przymiotnik *pepitkowy* poświadczono w tekście Artura Lauterbacha *Wystawy zbiorowe Marcelego Harasimowicza i Artura Klara w pałacu sztuki*, wydanym w dzienniku „Chwila" w numerze 2982 (rok IX) z 9 lipca 1927 r. (s. 6): „O wiele tragiczniej przedstawia się sprawa p. Mieczysława Reyznera. Pan Reyzner mianowicie jeszcze ciągle maluje. – Skutkiem ostatecznym tego procederu, są obrazy, przedstawiające liljowe kaczeńce w zielonym flakonie na tle p e p i t k o w e g o prześcieradło, większa ilość śnieżyczek, stokrotek, jaskrów polnych, bławatów lub niezabudek, zależnie od pory roku" (pisownia oryginalna, wyróżnienie moje).

20 WSJP PAN s.v. *pepita, pepitka* (hasło w opracowaniu, w dniu konsultacji nieopublikowane, do którego miałem dostęp z poziomu panelu edycji słownika); SJP PWN s.v. *pepitka, pepita*. Dodajmy, że wśród polskich słowników jako pierwszy odnotowuje wyraz *pepita* ESWO (s.v.), a spośród słowników ogólnych języka polskiego – SJPDor (s.v.).

21 O sukcesach tancerki (oraz nie do końca udanych występach jej naśladowczyń) donosiła również polskojęzyczna prasa, zwłaszcza po koncertach w Krakowie w grudniu 1854 r., którymi zachwyciła publiczność (np. „Nowiny" 1855: 51–52, 167; „Gwiazdka Cieszyńska" 1855: 31, 76; „Czas" 1857: 534–535; zob. też Estreicherówna 1968: 117–119, 50–51, 126; Komorowska 1978).

22 Nazwisko de Oliva przyjęła po mężu, Juanie Antonio de Oliva. Ogólne informacje o Pepicie de Oliva można znaleźć w poświęconym jej artykule na hiszpańskiej Wikipedii: https://es.wikipedia.org/wiki/Pepita_de_Oliva (dostęp: 29 maja 2018). Notki o życiu rodzinnym tancerki podczas jej pobytu w Niemczech zawarte są w tekście o historii jednej z zachodnich dzielnic Berlina, w której Pepita mieszkała (Kekule von Stradonitz 1925). Co ciekawe, Pepita de Oliva była babką brytyjskiej pisarki Vity Sackville-West (1892–1962), która poświęciła jej książkę zatytułowaną *Pepita* (The Hogarth Press, 1937), choć obydwie kobiety nigdy się nie poznały. Warto dodać, że w filmie *Vita & Virginia* (reż. Chanya Button, 2018), który opowiada historię romansu Vity Sackville-West i Virginii Woolf, pojawia się również wątek historii Pepity de Oliva (Díaz Pérez 2017).

23 Spieszczeniem hiszpańskiego odpowiednika rodzaju męskiego – *José* 'Józef' jest analogicznie *Pepe* 'Józio, Ziutek'. Istnieją co najmniej dwie teorie wyjaśniające formę *Pepe* (i w konsekwencji *Pepa*): (1) od skrótu *P.P.*, odpowiadającego łacińskiej formule *pater putativus* 'domniemany ojciec', która zwykła występować w tekstach kościelnych obok imienia Józefa z Nazaretu jako męża Marii (*Sanctus Josephus Pater Putativus Christi*); (2) od jednej ze starohiszpańskich form imienia José – *Josepe*, przez aferezę i reduplikację o charakterze ekspresywnym. Za słuszną należy uznać niewątpliwie drugą hipotezę.

24 Maria Brzezina (1982: 40) przytacza też polskie potoczne formy rodzaju nijakiego: *pepito* i *pepitko*.
Formę *pepito* notowano w 1914 r. w ogłoszeniu zamieszczonym w 44 numerze „Czasu" z 20 lutego (rocznik 67, wydanie popołudniowe, s. 4): „Krawiec damski JÓZEF GAŁĄZKA [...] Na sezon wiosenny przyjmuje zamówienia na kostyumy francuskie, angielskie, spodnice, płaszcze, całe suknie angielskie, amazonki do jazdy męskiej i do każdego sportu. Modne materiały na

Należy jednak zauważyć, że przynajmniej część wymienionych w tym podrozdziale określeń nazywa desenie różne od tego, który kryje się pod polską nazwą *pepitka*. Mowa albo o prostej, poprzeszywanej skośnymi liniami czarno-białej kracie (zob. rys. 2), albo o wzorze w czarno-białe kwadraciki z „wypustkami" na rogach, przypominające gwiazdki (zob. rys. 3).

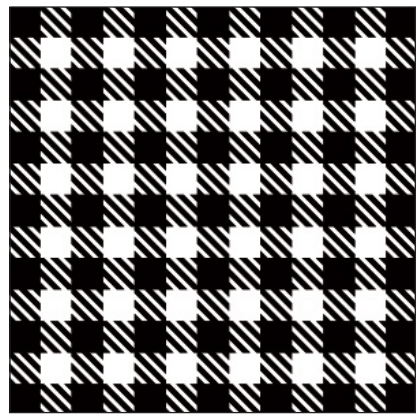

Rysunek 2.

Źródło: http://www.anothernewcalligraphy.com/2012/05/anc004-shepherds-check.html (dostęp: 28 maja 2018).

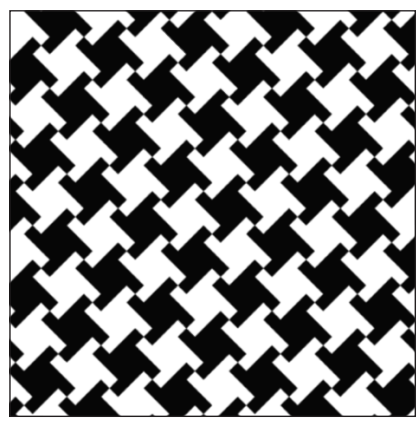

Rysunek 3.

Źródło: http://weclipart.com/houndstooth+clipart (dostęp: 28 maja 2018).

składzie: Tennis, mode krepp, coteline, wiosenna himalaja ramage, modne p e p i t o, eponge itd. [...]" (pisownia oryginalna, wyróżnienie moje). Ogłoszenie to było publikowane w kolejnych numerach „Czasu" do lipca 1914 r.

25 DWDS s.v. *Pepita*; MEN s.v. *pepita*; DEX s.v. *pepit*; Fran s.v. *pepita*; HJP s.v. *pepita*; RSGW *apud* Викиречник [Wikirecznik] (https://sr.wiktionary.org/, dostęp: 29 czerwca 2018) s.v. *nenuma*, s.v. *nenumo* (Wikisłownik w serbskiej wersji językowej); DNW s.v. *pepita*; SSJČ s.v. *pepita*; SS s.v. *pepita*, s.v. *pepito*.
Co ciekawe, Krystyna Wilczewska (1970: 107) nie podaje etymologii wyrazu *pepit*(*k*)*a* i błędnie klasyfikuje go pośród zapożyczeń, które rozwinęły swoje znaczenie (tu: związane z modą) dopiero na gruncie polskim.
Słowniki języków ukraińskiego (SUM) i rosyjskiego (Gramota) nie notują wymienionych określeń.

Trudność polega na tym, że na podstawie samego opisu leksykograficznego trudno ustalić, który konkretnie wzór kryje się pod poszczególnymi nazwami. Przykładowo:

– niem. *Pepita* rzecz. r.n. ‘deseń w drobną, jasno-ciemną kratkę, czasem przypominającą pepitkę’ (DWDS s.v.), co można rozumieć jako hiperonim wzoru *Hahnentritt*, czyli pepitki,

– węg. *pepita* przym. ‘kraciasty, w dwukolorową kratę’ (MEN s.v.),

– rum. *pepit*/*pepita* przym. ‘kraciasty’, wtórnie też rzecz. r.n. ‘tkanina w drobną kratę lub romby’ (DEX s.v. *pepit*),

– czes. *pepita*/*pepito* rz. nieodm. ‘tkanina w drobną kratę (w czarno- lub kolorowo-białe kwadraty)’ (SSJČ s.v. *pepita*),

– słc. *pepita*/*pepito* rz. nieodm. ‘charakterystyczny, zazwyczaj czarno-biały wzór w kratkę; bawełniana, wełniana lub jedwabna tkanina o tym wzorze’ (SS s.v. *pepito*).

Precyzji w opisie brakuje też w literaturze specjalistycznej w języku polskim, co być może wynika z niedokładności w tłumaczeniu. W *Encyklopedii materiałów odzieżowych* (Baugh 2012: 98, 300–301) omawiany deseń jednoznacznie nazwany jest „kurzą stopką”, ale już w książce *Moda. Wielka księga ubiorów i stylów* (Kindersley 2014: 452) pepitka zdefiniowana jest jako „wzór na tkaninie w formie drobnej, dwukolorowej krateczki prostej bądź nieco «zniekształconej», uzyskany dzięki tkaniu z przędzy w dwóch kolorach”. Wedle tej definicji pepitką można by nazwać desenie z wszystkich trzech rysunków zamieszczonych w niniejszym artykule.

Z pomocą próbują przyjść różne publikacje internetowe, które jednak też nie rozwiązują tej zawiłej kwestii, przytaczając błędne, a niejednokrotnie również sprzeczne informacje[26]. Światło na problem rzuca artykuł *Pepita – von wegen kleinkariert* (Sauerer 2014), w którym wypowiada się Annette Hülsenbeck-Schlothauer, specjalistka z zakresu włókiennictwa z Uniwersytetu w Osnabrück: „W literaturze specjalistycznej panuje pewien chaos. [...] Bardzo mało jest prawdziwej *Pepity*. W większości wypadków to w rzeczywistości *Hahnentritt*”. Z tego samego tekstu można się dowiedzieć, że podstawą deseniu *Pepita* jest czteroramienna gwiazda, a pomieszaniu terminologii sprzyja fakt, że niektóre wzory w drobną kratkę czasem są tkane jak *Pepita* i tak też bywają nazywane. Według autorki artykułu obydwu niemieckim określeniom, to jest *Pepita* i *Hahnentritt*, odpowiada tylko jedno francuskie *pied-de-poule* i jedno angielskie *houndstooth*. Wynika z tego, że w języku niemieckim istnieje rozróżnienie: deseń z rysunku 1 to *Hahnentritt*, a deseń z rysunku 3 to *Pepita*[27]. Z kolei wzór z rysunku 2 to krata,

26 Wystarczy rzut oka np. na czeskie witryny internetowe. Iva Bastlová w artykule *Terminologie – vzory na textilu* (http://www.zivotnistyl.cz/clanky/bydleni/2579/terminologie--vzory-na-textilu.html, dostęp: 29 czerwca 2018) pepitkę określa jako *kohoutí stopa* (rys. 1), a czarno-białą kratę jako *pepito* (rys. 2). Z kolei na stronie http://zeny.iprima.cz/moda-krasa/vichy-pepito-esterhazy-vyznate-se-ve-vzorech-s-kostkou (dostęp: 29 czerwca 2018) pepitka figuruje pod nazwą *pepito*. Nieporządek panuje też w niemieckojęzycznym Internecie. Autorka obiecująco wyglądającego artykułu *Hahnentritt, Pepita, Vichy?* (https://www.galatea-ziss.de/journal/hahnntritt-pepita-vichy.html, dostęp: 29 maja 2018) rozróżnia trzy podobne do siebie desenie, których nazwy figurują w tytule. Zgodnie z jej terminologią niem. *Hahnentritt* to wzór z rysunku 3, *Pepita* – z rysunku 2, a *Vichy* – z rysunku 1. Stoi to w sprzeczności chociażby z definicjami, jakie można znaleźć w słowniku języka ogólnego (DWDS): *Vichy* ‘bawełniana tkanina w kratę w splocie płóciennym’ (rys. 2); definicja *Hahnentritt* to ‘wzór tkaniny przypominający ślad koguciej stopy’ (rys. 1), a definicję wyrazu *Pepita* przytoczono wyżej (i można zapewne uznać, że chodzi o deseń z rysunku 3).

27 Podobne rozróżnienie istnieje w terminologii rosyjskiej i ukraińskiej. Witryny: rosyjska *Вяжем спицами черно-белый узор «гусиные лапки» по схеме* [*Wiażem spicami czorno-biełyj uzor «gusinyje łapki» po schiemie*] (https://vishivashka.ru/

którą w języku niemieckim określa się mianem *Vichy* (choć oryginalnie francuskie *vichy* to deseń w prostą kratę bez skośnych przeszyć), a w angielskim *shepherd's check* 'pasterska krata', *shepherd's plaid* 'pasterski pled' lub *border tartan* 'tartan graniczny' (jako deseń kojarzony z południową Szkocją, regionem graniczącym z Anglią).

Co do terminologii polskiej, deseń z rysunku 3 zwyczajowo nazywa się sportową pepitką, jednak określenie to nie jest tak powszechne i jednoznaczne jak na przykład francuskie *pied-de-poule marine* 'pepitka marynarska'. Nie udało mi się odnaleźć specyficznej nazwy dla deseniu z rysunku 2, typowego dla tartanów, czyli wspomnianych już tkanin w szkocką kratę.

Mówiąc o genezie formy *pepita*/*pepitka*, nie sposób nie wspomnieć o przewijającej się w polskiej literaturze (oraz w obiegu ustnym) błędnej etymologii, według której polskie określenie miałoby pochodzić od hiszpańskiego wyrazu *pepita* 'pestka', przez rzekome podobieństwo wzoru w kratkę do układu pestek w owocu (np. SJPDor s.v. *pepita*; SWO PWN s.v. *pepita, pepitka*; SWOiZW s.v. *pepita, pepitka*; Lager 2015). W rzeczywistości mamy tu do czynienia z homonimią, bowiem hiszpański rzeczownik pospolity *pepita* – który etymologicznie nie ma nic wspólnego ze spieszczeniem *Pepita* – został zapożyczony do polskiego jako *pepita*/*pepitka* w znaczeniu 'bryłka złota rodzimego' (w tym zakresie SWO PWN i SWOiZO się nie mylą); zbieżność form, zarówno w języku hiszpańskim, jak i polskim, jest przypadkowa.

4. Podsumowanie

Przeglądając nazwy pepitki w językach europejskich, można stwierdzić, że stosunkowo bogate i barwne nazewnictwo nie idzie w parze z precyzją terminologii. W wielu językach deseń ten ma kilka nazw, a zarazem różne desenie określane są tym samym mianem, co sprzyja powstawaniu wątpliwości, uproszczeń i nieporozumień terminologicznych.

Polszczyzna nie stanowi tu wyjątku. Omawiany wzór ma wiele nazw, które pochodzą z różnych języków: *pepita*/*pepitka* z hiszpańskiego (przez niemiecki), *kurza stopka* z francuskiego (kalka), *psi ząb* z angielskiego (kalka), a potocyzm *kopnięta kratka*, choć rodzimy, ma (niedokładne) paralele w językach wschodniosłowiańskich. Jak widać, polskie określenia są zróżnicowane i nawiązują do terminologii obecnej w większości języków europejskich. Najstarsze i najbardziej rozpowszechnione z nich, *pepitka*, Polacy dzielą z narodami, które wchodziły w skład monarchii austro-węgierskiej – choć w ich językach nie zawsze nazywa ono ten sam wzór. O całkowitej adaptacji fonetycznej i morfologicznej omawianego hispanizmu w polszczyźnie najlepiej świadczy frekwencja występowania derywatu *pepitka* na tle innych polskich określeń. Liczby poświadczeń poszczególnych form według NKJP (wyszukiwarka Pelcra, podkorpus cały; uwzględniono tylko poświadczenia nazwy deseniu)

vyazaniye_spicami/gusinye_lapki_shema.php, dostęp: 29 czerwca 2018) oraz ukraińska *Як правильно називати принти в „клітинку"* [*Jak prawylno nazywaty prynty w „klitynku"*] (https://burdastyle.ua/encyclopedia/gid-po-stylyu/trend/yak-pravylno-nazyvaty-prynty-v-klitynku/, dostęp: 21 czerwca 2018) zgodnie nazywają deseń z rysunku 1 jako – odpowiednio – *гусиная лапка* [*gusinaja łapka*] / *гусяча лапка* [*husiacza łapka*], a deseń z rysunku 3 jako *пепита* [*pepita*]/*Пепіта* [*Pepita*].

przedstawiają się następująco: *pepita* – 17, *pepitka* – 90, *kurza stopka* – 3, *psi ząb* – 0, *kopnięta kratka* – 0.

Sądząc po datach pierwszych poświadczeń, francuskie i angielskie nazwy deseniu w charakterystyczną kratkę powstały później niż w języku niemieckim czy polskim (i zapewne innych językach używanych na obszarze dawnych Austro-Węgier). I jedne, i drugie rozprzestrzeniły się w językach europejskich – w tym w polszczyźnie – pod postacią zapożyczeń właściwych i strukturalnych.

Bibliografia

Arystokreacja 2014: *Kurza stopa i inne błogosławieństwa*, [w:] *Arystokreacja*, 7.05.2014 (online: https://arystokreacjablog.wordpress.com/tag/historia-mody/, dostęp: 29 maja 2018).

Bailey D. 2012: *Houndstooth – The World's Most Popular Tessellation; But Why?*, [w:] *David Bailey's World of Escher-like Tessellations*, 17.05.2012 (online: http://www.tess-elation.co.uk/houndstooth, dostęp: 18 czerwca 2018).

Baugh G. 2012: *Encyklopedia materiałów odzieżowych. Podręcznik kreatywnego doboru tkanin dla projektantów*, przeł. A. Spiegelhalter, Arkady, Warszawa.

Brzezina M. 1982: *Wariancja rodzaju gramatycznego rzeczowników nieżywotnych w potocznej polszczyźnie*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.

Cairati S. 2015: *Zampa di gallina o Dente di cane*, [w:] *Sergio Cairati Wordpress Blog*, 21.09.2015 (online: https://sergiocairati.wordpress.com/2015/09/21/zampa-di-gallina-o-dente-di-cane/, dostęp: 18 czerwca 2018).

Chung P. 2011: *Imprint (NYC): The evolution of motifs in fashion.* Houndstooth, 20.11.2011 (online: https://www.yumpu.com/en/document/view/3800979/houndstooth-imprint-nyc, dostęp: 29 czerwca 2018).

Ciuchosza 2013: *Pepitka – wzór z „pazurem"*, [w:] *Ciuchosza*, 17.03.2013 (online: https://www.ciuchosza.com/458/wzor-z-pazurem-2, dostęp: 29 maja 2018).

„Czas" 1857: „Czas. Dodatek miesięczny", t. VIII, Rok drugi, październik–listopad–grudzień, czcionkami i nakładem Drukarni „Czasu", Kraków, 1857.

„Czas" 1905: „Czas", Rocznik 58, nr 238, 18 października 1905 (wydanie wieczorne).

DDO: *Den Danske Ordbog* (online: https://ordnet.dk/ddo, dostęp: 21 czerwca 2018).

DEX: *Dexonline. Dicționare ale limbii române* (online: https://dexonline.ro/, dostęp: 16 czerwca 2018).

Díaz Pérez E. 2017: *El curioso parentesco entre la gitana Pepita Oliva y Virginia Woolf*, „El País", 22.04.2017 (online: https://elpais.com/cultura/2017/04/21/actualidad/1492777114_044697.html, dostęp: 29 czerwca 2018).

Diccionari: *Diccionari.cat* (online: http://www.diccionari.cat/, dostęp: 25 czerwca 2018).

Dictionary: *Dictionary.com* (online: http://www.dictionary.com/, dostęp: 25 czerwca 2018).

DLE: *Diccionario de la lengua española* (online: http://dle.rae.es/index.html, dostęp: 16 czerwca 2018).

DNW: M. Starosta, E. Hannusch, H. Bartels, *Deutsch-Niedersorbisches Wörterbuch* (online: http://www.dolnoserbski.de/dnw/, dostęp: 16 czerwca 2018).

DWDS: *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache* (online: https://www.dwds.de/, dostęp: 16 czerwca 2018).

„Dziennik Literacki" 1857: „Dziennik Literacki", t. I (1–69), red. W. Maniecki, w drukarni Zakładu Narod. im. Ossolińskich, Lwów, 1857.

Estreicherówna M. 1936/1968: *Życie towarzyskie i obyczajowe Krakowa w latach 1848–1863*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.

ESWO: *Encyklopedyczny słownik wyrazów obcych*, red. S. Lam, nakładem Księgarni Wydawniczej Trzaski, Everta i Michalskiego S.A., Warszawa 1939.

Fran: *Fran. Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU* (online: https://fran.si/, dostęp: 16 czerwca 2018).

Google Książki: *Google Książki* (online: https://books.google.pl/, dostęp: 11 lipca 2018).

Gramota: *GRAMOTA.RU – sprawoczno-informacyonnyj intierniet-portał «Russkij jazyk»* (online: http://gramota.ru/slovari/, dostęp: 18 czerwca 2018).

„Gwiazdka Cieszyńska" 1855: „Gwiazdka Cieszyńska, pismo dla zabawy, nauki i przemysłu", red. P. Stalmach, drukiem i nakładem Karola Prochaski, Cieszyn, 1855.

HJP: *Hrvatski jezični portal* (online: http://hjp.znanje.hr/, dostęp: 29 czerwca 2018).
Infopédia: *Infopédia. Dicionários Porto Editora* (online: https://www.infopedia.pt/, dostęp: 25 czerwca 2018).
IS: *IlmainenSanakirja.fi* (online: https://ilmainensanakirja.fi/, dostęp: 28 czerwca 2018).
ISGRJa: N.O. Jepiszkin, *Istoriczeskij słowar' gallicyzmow russkogo jazyka*, Słowarnoje izdatielstwo ETS, Moskwa 2010 (online: https://gallicismes.academic.ru/, dostęp: 21 czerwca 2018).
Kekule von Stradonitz S. 1925: *Über Pepitas Ruh und die Pepita*, „Mitteilungen des Vereins für die Geschichte Berlins", nr 42, s. 17–19.
Kindersley D. 2014: *Moda. Wielka księga ubiorów i stylów*, przeł. E. Romkowska, Arkady, Warszawa.
Komorowska M. 1978: *Pepita*, „Przekrój", nr 2, s. 17.
Lager P. 2015: *Krótka historia najmodniejszego wzoru w modzie, czyli pepitki*, [w:] *Feef. Moda, styl, inspiracje*, 2.02.2015 (online: https://feef.pl/krotka-historia-najmodniejszego-wzoru-w-modzie/, dostęp: 29 maja 2018).
LKŽ: *Lietuvių kalbos žodynas* (online: http://lkz.lt/, dostęp: 17 czerwca 2018).
MEN: I. Tótfalusi, *Magyar etimológiai nagyszótár* (online: http://www.szokincshalo.hu/szotar/, dostęp: 16 czerwca 2018).
Mendicini G. 1996: *L'eleganza maschile: guida pratica al guardaroba perfetto*, Mondadori, Milano.
NDM: *Il Nuovo De Mauro* (online: https://dizionario.internazionale.it/, dostęp: 18 czerwca 2018).
NFJP: Narodowy Fotokorpus Języka Polskiego (online: http://www.nfjp.pl/, dostęp: 10 lipca 2018).
NKJP: Narodowy Korpus Języka Polskiego (online: http://nkjp.pl/, dostęp: 15 czerwca 2018).
„Nowiny" 1855: „Nowiny", t. I (nr 1 do 77), red. H.W. Kallenbach, z drukarni E. Winiarza, Lwów, 1855.
OED: *Online Etymology Dictionary* (online: https://www.etymonline.com/, dostęp: 17 czerwca 2018).
Ordboka: *Ordboka* (online: https://ordbok.uib.no/, dostęp: 17 czerwca 2018).
Pina Z. 2012: *Materials and Patterns: Houndstooth*, [w:] *Hypebeast*, 15.08.2012 (online: https://hypebeast.com/2012/8/materials-and-patterns-houndstooth, dostęp: 17 czerwca 2018).
Polona: *Polona* (online: https://polona.pl/, dostęp: 12 lipca 2018).
Prylińska A. 2016: *Psi ząb czy kurza stopka? Po prostu pepitka*, [w:] *Przekład na miarę* (online: https://przekladnamiare.wordpress.com/2016/07/30/psi-zab-czy-kurza-stopka-po-prostu-pepitka/, dostęp: 29 maja 2018).
„Przyjaciel Domowy" 1857: „Przyjaciel Domowy. Pismo zbiorowe dla gospodarzów", red. H. Stupnicki, drukiem Kornela Pillera, Lwów, 1857.
Puślecka A. 2015: *Pepitka*, [w:] *Do you know fashion*, 9.03.2015 (online: http://dykf.pl/do-you-know/pepitka, dostęp: 29 maja 2018).
RSGW: *Recznik srpskich gowora Wojwodine*, red. D. Petrowić, Matica srpska, Nowi Sad 2000–2010.
SAOB: *Svenska Akademiens ordbok* (online: https://www.saob.se/, dostęp: 17 czerwca 2018).
Sauerer A. 2014: *Pepita – von wegen kleinkariert*, [w:] *Mittelbayerische*, 12.10.2014 (online: https://www.mittelbayerische.de/panorama-nachrichten/pepita-von-wegen-kleinkariert-21934-art1133339.html, dostęp: 29 czerwca 2018).
SJP PWN: *Słownik języka polskiego PWN* (online: https://sjp.pwn.pl/, dostęp: 25 czerwca 2018).
SJPDor: *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. 1–11, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1958–1969.
Slounik: *Slounik.org: biełaruskija słouniki i encyklapedyi* (online: http://slounik.org/, dostęp: 30 czerwca 2018).
SS: *Slovenské slovníky* (online: http://slovniky.juls.savba.sk/, dostęp: 29 czerwca 2018).
SSJČ: *Slovník spisovného jazyka českého* (online: http://ssjc.ujc.cas.cz/, dostęp: 29 czerwca 2018).
SUM: *Słownyk ukrajinskoji mowy* (online: http://sum.in.ua/, dostęp: 16 czerwca 2018).
SWO PWN: *Słownik wyrazów obcych PWN*, red. J. Tokarski, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1971.
SWOiZO: W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1967/1990.
Tartangirl 2013: *Origine et utilisation du pied-de-poule*, [w:] *Tartangirl's Wardrobe*, 29.10.2013 (online: http://www.tartangirls-wardrobe.com/origine-et-utilisation-du-pied-de-poule-a102862355, dostęp: 17 czerwca 2018).
TLFi: *Trésor de la langue française informatisé* (online: http://atilf.atilf.fr/, dostęp: 25 czerwca 2018).
Tymczyszyn-Walewskij A. 2012: Gusinaja łapka*: istorija i raznowidnosti znamienitogo uzora iz Szotłandii*, [w:] *Furfur*, 18.12.2012 (online: http://www.furfur.me/furfur/culture/culture/162029-houndstooth, dostęp: 21 czerwca 2018).
Wilczewska K. 1970: *O słownictwie współczesnej mody*, „Język Polski" L, nr 2, s. 97–109.
WFP: *Wyrazy francuskiego pochodzenia we współczesnym języku polskim*, red. A. Bochnakowa, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012.
Woorden: *Woorden. Nederlands woordenboek* (online: http://www.woorden.org/, dostęp: 21 czerwca 2018).
WSJP PAN: *Wielki słownik języka polskiego PAN*, red. P. Żmigrodzki (online: http://wsjp.pl/, dostęp: 29 maja 2018).

Summary

Houndstooth and its other denominations in a multilingual perspective

Keywords: houndstooth, etymology, design, textiles, Pepita de Oliva.

The aim of the article is to determine the etymology of the names of houndstooth in European languages. A short history of this pattern, more and more popular in recent years, is presented in the text. The main part of the article consists of discussing the designations of houndstooth from a semasiological perspective. This perspective was adopted due to the fact that, in European languages, one can distinguish between several groups of names based on the literal meaning of every name. Polish designations of houndstooth were taken from the German, French and English languages as loanwords or calques.